

ΤΥΜΒΟΣ ΜΠΕΛΛΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μέσα στον αγρό των αδερφών Μπέλλα, 60 μ. ΝΔ απο τον τάφο που είχε ανασκάψει τον περασμένο αιώνα ο Leon Heuzey, βρίσκεται ένας χαμηλός τύμβος. Η ύπαρξη αυτού του απομονωμένου τύμβου σε τόσο μικρή απόσταση απο ένα σημαντικό μακεδονικό τάφο είχε προκαλέσει το ενδιαφέρον των ανασκαφέων, καθώς μάλιστα ο γάλλος αρχαιολόγος τον αποτύπωσε στον τοπογραφικό του χάρτη στο βιβλίο του *Mission Archéologique de Macedoine*.

Η ανασκαφή του τύμβου αποκάλυψε τρεις συλημένους μακεδονικούς τάφους και ένα μικρό κιβωτιόσχημο ασύλητο. Οι τάφοι χρονολογούνται με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία ως εξής: ο τάφος με την τοιχογραφία είναι ο αρχαιότερος και χρονολογείται στις αρχές του 3ου αι. π.Χ. Ο μεγάλος διθάλαμος τάφος Ι εντάσσεται στο β' μισό του 3ου αι. π.Χ. ενώ την ίδια εποχή τοποθετείται και ο μικρότερος τάφος ΙΙ.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Η ανασκαφή του τύμβου άρχισε το 1981, αλλά περιορίστηκε στην αποκάλυψη της καμάρας τους και του ανωτέρου τμήματος της πρόσοψής τους. Το 1982 ολοκληρώθηκε η ανασκαφή των τριών αυτών τάφων. Οι αρχαιολογικές έρευνες διενεργήθηκαν απο την Αρχαιολογική Εταιρεία και το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης υπό την διεύθυνση του καθηγητή Μανόλη Ανδρόνικου.

ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Η ανασκαφή του τύμβου αποκάλυψε τρεις συλημένους μακεδονικούς τάφους και ένα μικρό κιβωτιόσχημο ασύλητο (Φωτ. 1).

ΤΑΦΟΣ Ι

Ο μεγαλύτερος απο αυτούς έχει μήκος 5.53 μ. και πλάτος 3.98μ. και βρίσκεται περίπου στο κέντρο του τύμβου. Αποτελείται απο προθάλαμο και θάλαμο. Στην είσοδό του, που βλέπει προς Ν. οδηγεί επικλινής δρόμος που έχει μήκος 8μ. και πλάτος στην αρχή του 2.40μ., ενώ στην πρόσοψη του τάφου φθάνει το 3.96μ. Ο δρόμος ορίζεται στις πλευρές του απο καλοκατασκευασμένους λίθινους τοίχους, στους οποίους υπάρχουν σε δεύτερη χρήση, παλαιότερα αρχιτεκτονικά μέλη.

Ο τάφος αυτός είχε δωρική πρόσοψη με ημικίονες, οι οποίοι στηρίζουν τρίγλυφα και μετόπες. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ένα ανεξάρτητο δομικά κοίλο επαέτιο γείσο ύψους 0.50μ. που σχηματίζεται απο μεγάλους πωρολίθους που πατούν στις πλάγιες πλευρές του αετώματος (Φωτ. 2). Μια ακόμα αρχιτεκτονική ιδιοτυπία του τάφου είναι οτι μόνο ο θάλαμος ήταν καμαρωτός, ο προθάλαμος έχει οριζόντια στέγη και εσωτερικά στην οροφή του υπάρχουν λίθινοι ψευδοδοκοί (Φωτ. 3). Τα κονιάματα τόσο του θαλάμου, όσο και του προθαλάμου έχουν υποστεί αρκετές φθορές, αλλά διατηρούνται σε μεγάλη έκταση. Στο θάλαμο τα κονιάματα είναι κίτρινα ως τη γένεση της καμάρας και λευκά στο επάνω μέρος. Στον προθάλαμο στο κάτω μέρος μιμούνται με ανάγλυφη μάλιστα διάπλαση, ισόδομη κατασκευή, ενώ στο επάνω τμήμα είναι κόκκινα. Στενή ταινία στο ύψος του καθέτου τοίχου, τόσο στο θάλαμο, όσο και στον προθάλαμο αρθρώνει τα δύο μέρη, επάνω και κάτω, η χρωματική της κόσμηση μιμείται πολύχρωμο μάρμαρο.

Στο άνοιγμα της εξωτερικής εισόδου δεν υπήρχε η συνήθης μαρμάρινη θύρα και ο τάφος έκλεινε με τοίχο απο πωρολίθους εξωτερικά. Σώζονται τα μαρμάρινα φύλλα της εσωτερικής θύρας (Φωτ. 4-5).

Στην ΒΔ γωνία του θαλάμου υπήρχε η νεκρική σαρκοφάγος, η οποία έχει εξωτερικά την μορφή της κλίνης. Τα πόδια της κλίνης διαμορφώνονται πλαστικά με μεγάλη επιμέλεια και τα διακοσμητικά τους στοιχεία: έλικες, επίκρανο, ρόδακες διατηρούν σε πολύ καλή κατάσταση τον χρωματισμό τους. Ανάμεσα στα δύο πόδια της κλίνης υπάρχει στενή ζωφόρος με γραπτή διακόσμηση γρυπών (Φωτ. 6). Το κάλυμμα της σαρκοφάγου μιμείται στρώμα κλίνης, ενώ στα άκρα υπάρχουν λίθινα προσκέφαλα.

ΤΑΦΟΣ ΙΙ

Ο τάφος ΙΙ βρίσκεται ΒΑ του πρώτου και Ν του δεύτερου. Έχει διαστάσεις 3.33X2.30μ. είχε πολύ απλή πρόσοψη και στο εσωτερικό του μια τεράστια σαρκοφάγο, η οποία καλύπτει τα 2/3 του μονοθάλαμου χώρου του.

ΤΑΦΟΣ ΙΙΙ

Ο τάφος ΙΙΙ βρέθηκε 8μ. περίπου ΒΑ απο τον πρώτο, είναι μονοθάλαμος και έχει διαστάσεις εξωτερικά 4.60μ. X 3.96μ. Το μαρμάρινο θύρωμα, κατώφλι, παραστάδες και υπέρθυρο, μαρτυρεί εξαιρετικά επιμελημένη εργασία. Η ίδια επιμέλεια διαπιστώνεται και στα δύο φύλλα της μαρμαρίνης θύρας που βρέθηκαν σπασμένα και πεσμένα στο εσωτερικό. Όλος ο τοίχος της πρόσοψης επάνω απο το υπέρθυρο αποτελεί ενιαία επιφάνεια χωρίς καμία αρχιτεκτονική διάρθρωση (Φωτ. 7). Στην συγκεκριμένη επιφάνεια, που έχει ύψος 1.40μ. και προστατεύεται στο επάνω μέρος απο στενό οριζόντιο γείσο, αποκαλύφθηκε τοιχογραφία πολύ καλά διατηρημένη.

Ειδικότερα, στο μέσο, ακριβώς πάνω απο την είσοδο, νέος οπλίτης κατενώπιον, όρθιος κρατά δόρυ με το δεξί και στρέφει ελαφρά προς τα αριστερά του, φορεί θώρακα και υψηλά υποδήματα. Αριστερά του (δεξιά προς το θεατή) στέκεται σε αυστηρά πλάγια όψη πολύ υψηλή γυναικεία μορφή, που προτείνει προς τον πολεμιστή με το τεντωμένο δεξί της χέρι χρυσό στεφάνι. Δεξιά του πολεμιστή υπάρχει καθιστός νέος με χλαμύδα, ξίφος και ασπίδα με «επίσημα» αετό, η οποία ακουμπά στη δεξιά πλευρά του καθίσματος του και καλύπτει μέρος των γοφών και των μηρών (Φωτ. 8-9). Θεωρείται βέβαιο ότι ο κεντρικός οπλίτης εικονίζει τον νεκρό, η γυναικεία μορφή είναι την Μακεδονία ή την Αρετή και η καθιστή μορφή η προσωποποίηση του Πολέμου ή του Άρη.

Στο εσωτερικό του τάφου βρέθηκαν πολλά μαρμάρινα και πώρινα τεμάχια απο τα οποία συναρμολογήθηκε ο θρόνος. Άνωθεν του θρόνου, του οποίου ευρέθη η αρχική θέση υπήρχε έγχρωμη μίμηση ερεισίνωτου. Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι βρέθηκε και το υποπόδιο του θρόνου.

ΚΙΒΩΤΙΟΣΧΗΜΟΣ ΤΑΦΟΣ

Ο μικρός κιβωτιόσχημος τάφος βρέθηκε ασύλητος ανάμεσα στους Τάφους Ι και ΙΙ. Έχει διαστάσεις 1.92 X 1.92 μ. και εσωτερικά ήταν επιχρισμένος με λευκό κονίαμα. Σε τετράγωνη κοιλότητα που σχηματιζόταν στο μέσο του δαπέδου είχαν αποθεθεί τα καμμένα οστά του νεκρού και επάνω σε αυτά μικρό χρυσό στεφάνι απο φύλλα δάφνης. Είναι αξιοσημείωτο ότι δεν υπήρχαν άλλα ευρήματα έξω και μέσα στον τάφο.

ΣΥΝΟΨΗ

Μέσα στον αγρό των αδερφών Μπέλλα, 60 μ. ΝΔ απο τον τάφο που είχε ανασκάψει τον περασμένο αιώνα ο Leon Heuzey, βρίσκεται ένας χαμηλός τύμβος. Η

ύπαρξη αυτού του απομονωμένου τύμβου σε τόσο μικρή απόσταση απο ένα σημαντικό μακεδονικό τάφο είχε προκαλέσει το ενδιαφέρον των ανασκαφών, καθώς μάλιστα ο γάλλος αρχαιολόγος τον αποτύπωσε στον τοπογραφικό του χάρτη στο βιβλίο του *Mission Archéologique de Macedoine*.

Η ανασκαφή του τύμβου αποκάλυψε τρεις συλημένους μακεδονικούς τάφους και ένα μικρό κιβωτιόσχημο ασύλητο. Οι τάφοι χρονολογούνται με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία ως εξής: ο τάφος με την τοιχογραφία είναι ο αρχαιότερος και χρονολογείται στις αρχές του 3ου αι. π.Χ. Ο μεγάλος διθάλαμος τάφος Ι εντάσσεται στο β' μισό του 3ου αι. π.Χ. ενώ την ίδια εποχή τοποθετείται και ο μικρότερος τάφος ΙΙ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γενική

- Μ. Ανδρόνικος – Στ. Δρούγου – Χρ. Σαατσόγλου – Παλιαδέλη – Π. Φάκλαρης, Ανασκαφή Βεργίνας, *Εγνατία* 1, 1989, 343–357, πίν. 483–493.

Έρευνες Αρχαιολογικής Εταιρείας

Μ. Ανδρόνικος, Ανασκαφή Βεργίνας, *ΠΑΕ* 137, 1981 Α, (1983), 55–61, πίν. 63–68.

Μ. Ανδρόνικος, Ανασκαφές στη Βεργίνα, *ΠΑΕ* 138, 1982 (1984), 52–56, πίν. 36–39.

Εργον 1981, 24–28.

Εργον 1982, 17–20.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

Φωτ. 1: Κάτοψη των τάφων (*ΠΑΕ* 1981, 58, εικ. 1).

Φωτ. 2: Η πρόσοψη του τάφου Ι (*ΠΑΕ* 1981, πίν. 64β & *ΠΑΕ* 1982, πίν. 36 & *Εργον* 1982, 23).

Φωτ. 3: Άποψη της οροφής του μεγαλύτερου των μακεδονικών τάφων (*ΠΑΕ* 1981, πίν. 65 & *Εργον* 1981, πίν. 36).

Φωτ. 4: Τα αποκαλυφθέντα δύο φύλλα της μαρμάρινης θύρας του μεγαλύτερου μακεδονικού τάφου (*ΠΑΕ* 1981, πίν. 66α & *Εργον* 1981, πίν. 35).

Φωτ. 5: Η σπασμένη θύρα και η κλίνη στο θάλαμο του τάφου Ι (*ΠΑΕ* 1981, πίν. 66β).

Φωτ. 6: Το δυτικό πέρας της λίθινης κλίνης-σαρκοφάγου του μεγαλύτερου μακεδονικού τάφου (*ΠΑΕ* 1981, πίν. 67α & *Εργον* 1981, πίν. 37).

Φωτ. 7: Μακεδονικός Τάφος ΙΙΙ (*ΠΑΕ* 1982, πίν. 37 & *Εργον* 1982, 24).

Φωτ. 8: Τοιχογραφία στον τοίχο της πρόσοψης του δεύτερου μακεδονικού τάφου (*ΠΑΕ* 1981, πίν. 67β & *Εργον* 1981, πίν. 38).

Φωτ. 9: Λεπτομέρειες της τοιχογραφίας στον τοίχο της πρόσοψης του δεύτερου μακεδονικού τάφου (*ΠΑΕ* 1981, πίν. 68α–γ & *Εργον* 1981, πίν. 39–41).

Ευαγγελία Γεωργίου